

מילואים הלכות לולב סימן תרמה המשך מעמוד 224

ואם התיזת נטתה הצידה ושוב עולה ומתיישרת, הורה הגר"י קניבסקי (ארחות רכנו שם) שכשר.

[שעה"צ ס"ק מג]

הוא הרי"ן המוכא בבית"אוסף⁷⁴, ועין בהג"א שהביא מהר"ש"א (הוא תישי ר"ק"א ויש שפכנים אותו בשם ר"ק"א) שגם הוא סובר כן.

74) שכתב, שכפוף שפסול הוא בעלה האמצעי. ואפילו בכל שהוא פסול, משום שעשו את ראשו של הלולב כחוטמו של אתרוג. אמנם, הביה"ל לעיל (סי' סוף ד"ה נסדק) כתב שלדעת הרי"ן שלולב שנחלק ולא נעשה כהימנך אינו פסול בכל שהוא אלא רק בטפה, הוא הדין לענין כפוף, שהרי"ן דימה את שני הדינים זה לזה.

72) ואם יש בראשו קמטים [כמין זיגוג], ראה מה שכתבנו לעיל (הע' 59) בפסול כוץ.

73) כזה וכו'. יש שפירשו שכותת המשניב שהעלה האמצעי נכפף ממש עד אמצעו.

והיומת שמסתיימת בחצי עיגול וקצה העלה פונה לצד, ואינו יוצא מעובי הלולב, הורה החו"א (ארחות רכנו ח"ב עמ' רמז) שזה לולב יותר מהודר, מפני שגורר היטב ופחות עשוי להיפתח מאשר תיומת ישרה וסגורה.

הלכות לולב סימן תרמו המשך מעמוד ק"ג

הדס ללולב, ומסקנת החו"א שכיון שלהלכה פסק השו"ע (סי'ה) שלעיכובא ברובו, לכן כל שרובו מכוסה כשר ודברי המור וקציעה צ"ע. [אכן, לדבריו כיון שפסק השו"ע שלמצוה בכלולו, אם כן למצוה צריך שראשו של זה יגיע לעיקרו של זה. והחיים וכרכה (אות נט) האריך בזה, וסיים שלמצוה מן המוכרח נכון לחוש לדעת המור וקציעה שיהיו הקינים סמוכים ורצופים כדי שיהיה כל העץ מכוסה. וכן למעשה, דעת הגר"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' י"א הע"ל) והגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ב תשרי תשנ"ג עמ' לה) שלכתחילה יש להקפיד ולקחת הדס שראש העלה מגיע לתחילת העלה שלמעלה ממנו, אבל אם אין לו הדס אחר דאי שיכול לכתחילה לברך עליו.

ולענין מה שמצוי שאין העלים שוכבים על הענף וחופים אותו, אלא עומדים קצת חזק ממנו כזה וכו', הרש"ש (סוכה לב, ב ד"ה ענף) דייק מלשון הרי"ן (שם) שהדס כזה פסול, אלא שכתב שם שהעולם אינם מהרים בזה, ונשאר בצ"ע. מאידך, דעת הבכורי יעקב (סי' יא) והחזו"א (שם סי' א) שהדס כזה נחשב עבות וכשר, וכן דעת הגר"ש אלישיב (תורת ד' מינים שם סי' ו' והע"ל). דעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי שם) שהוא מ"י מצוה אם העלים עומדים זקופים וחופים את העץ.

אבל מן הדין כשר לכתחילה גם כשאין שוכבים על הקנה.

(שם) שכיון שאפשר למצוה שתיעשה אף בלא עבירה כגון שילקטם לאכילה, לכך אין זה נחשב למצוה הבאה בעבירה, אך סיים שהוא ידחק.

11) וכתב הבכורי יעקב (סי' ח) שאם ההדס האחר שיש לו אינו נאה כמו ההדס עם הענבים, אסור ללקט את הענבים שהרי הוא בכלל מתקן.

[משניב ס"ק י']

ר"צ"ה לופר, כ"ל זן וק"ז¹².

12) והאם צריך שראשי העלים יגיעו לעוקץ העלים שמעליהם, במשניב לא הזכיר ענין זה, אכן, השערי תשובה (סי' ג) הביא בשם המור וקציעה שהדס שראשי עליו אינם מגיעים לעוקץ העלים שמעליהם כזה וכו', הרי זה פסול, וטעמו, משום שלמדים קל וחומר מלולב, ומה לולב שאין דין של ענפיו חופים את עצו ובכל זאת אם אין ראשו של זה מגיע לעיקרו של זה פסק השו"ע לעיל (סי' תרמה סי' ד) שפסול, ק"ו בהדס שנלמד מהפסוק 'ענף עץ עבות' שיש דין שענפיו חופים את עצו, שצריך שראשו של זה יגיע לעיקרו של זה.

מאידך, הבכורי יעקב (תוספת בכורים על סי' ח) והחזו"א (או"ח סי' קמו סי' ט) דחו את דברי המור וקציעה מכמה טעמים שאין דומה

הלכות לולב סימן תרמו

(יא) למעלה מהם, איין זה עבת, אבל (יב) נקרא הדס (ט) [מ] שוטה: הגה ופסול (יג) אפלו בשעת הרחוק, ואיפא מאן דאמר במקרא (יד) דכשור, ועל-פן נהגין באלו המדינות לבתחילה לצאת באלו ההרסים המוכאים ואין שלשה זלין בגבעול אהד, ונש מי שקבת בתבנים שלנו אין נקראים הדס שוטה *הואיל והם שנים על-גב שנים, ואיין בהרס שוטה הנזכר במקרא, (טו) ולכן נהגו להקל כפי שפרכו מהרי" קולין ומהר"י איפרלן ז"ל בתשובותיהם: ד' הצאז הרבה בקן אהד (טז) ונשרו מהם עד שלא נשארו אלא (ט) שלשה בקן אהד, כשור, (יז) אפלו נשרו רבם, כגון שהיו שכעה ונשרו מהם ארבעה ונשארו שלשה: ה' ט' למענה בעינין

ז שב משמח האמיר
ח ברמא שמ טו טו
בשם הואיש שהקדש
נדבר הוכיח

שערי תשובה

דבעיני נעדי חיים את ע"י: [מ] שוטה, עב"ט, ומיש ואתן הבאים מאיטליא הם פסולים ר"ל שקח"צ כ"כ כלפי מ"ש השבוי שאין לברך על תבנים הנמצאים בגרא (והם ג"כ נמצאים באמסטורפו והקטביה) לצאת בהם ממש מרכבים, לפי שבישנים הבאים מאיטליא קטנים ונגלים ובתנאים משובים בארץ וגם נמצא קצת גרעינים גדולים ולכן יש לברך על התבנים שהנני שפכתיים ספרותי וכל שפתיי הם זקוקים יוצאים עליי, ובארתי ג"כ בנת כסף שלם נמצא תבנים הגדולים אפסיה להטיר ולצאת באלו כור, ע"ש, רמ"י ספ"ה ח"צ ונחפך הוא דאלו שקאים ממתק הנה מאיטליא פסולים, אם לא נקטוק חפן שאיני למצא מאינו תפשרים, ע"ש, וצ"ע בספרי בית-אפרים על טרמות הרצה ברבי סימן לה כהרש אפלו כטרפא דאשא, שהבאת שם דברי סדוקי ברוך וסמתי עליי, ובארתי ג"כ בנת כסף שרית בית-אפרים חלק יורד סימן ז' וצ"ע הבאתי הכר הח"צ הנ"ל והמתי על הכפות-המרים שרוצה להצמיס בוכרי הראיש ולפרש הגלה א' וטענה לא הר הדס שוטה ו"א דבבאר דרוקא עמידה הגי בעגל בעיני, והבאתי שם דברי התמים דכעין דקומי באתי עגל אלא שעלה א' ברכב על שפנים ושהיא משפוט קתה לר"ה' ומהו עבת הקרא, ע"ש שפרכתי שפרכתי יל ללעב בנחל"ט ב' כ' שיתר מה להם לחש שיעבדו על בית לכה קצת גדולים שהבא רואיש דמוכח דלכ"פ (הרצה שהוא ט"ס ר"ל דלכ"פ דלכ"פ א"י אהד, ו"ל דאפלו לדכ"פ לא אקרין האי לחודה קאי אלא עובר על בית, ע"ש) דלולב דרך אגד עובר על בית מקראותא קאיתו מינו אפלו נתפס לוי, ע"ש, וצ"ע פתשבת שבח"י ח"ב סימן כח שהבא דברי הח"צ וכ' שאין דב"ח מנחמים ונערך קמ"ש בחלק א שטח"ו הקאין מוכרש שפי"א לא רצה לשנות המנהג ק"ל, אף לנכון להם תבנים לשנים, וחד קמת ג"כ דלא ישפיר עבר דאיקא נוצת היראים בכל תוכיף (רנע"ד דלא שתי קנה נכח היראים פון דלא מנבר שוני רק התרעיים, מאן מפס לומר שזו אינו מינו) וגם בשו"ת פמ"א סימן ט מפסקי, וצ"ע במג"א סימן תקנא ט"ח כו דכ"פ קנה לזו מכהן לצאת רק בפתור אתה שהיא נכ"י ע"פ תרין, וכ"י ק"ל קענו תליצת שחוקים לאטר בשפאל ובקמק, ס"ס מי דומקי קל נח כור, ע"ש, ומיש רצה מקולצה צ"ע, וצ"ע בספרי שרית בית-אפרים סימן א ובט"ו לעיל סימן דה, וצ"ע במו"ד וקעניעה שקבת וכ"י פדס אין סתקב פוקל ק"ל כון דלא מנבר השור, ע"ש, דכ"פ צ"ע, וצ"ע במח"ב שהביא מתשובת רמ"א סימן ק"ה, וכתב מח"ב דאם הוא דואי ברכב יש לפסל, ע"ש, וגם לטעם הקביש פסיל אהדנו ברכב משום שצ"ע בו עברה יש לפסל כאן דקמא ברכב כאלון טאלל, זה הואת דכענינים שלו גדולים קתה וכמ"ל מפרקי השבויי בזה:

באור הלכה

דקבינא לה אפלו אם השחירו כיוס-טוב דתני לה נדאה תדחה, אפלו הכי חוזר ונראה לשנתנו, הנאמת בענא היא זו בפפבא, וצ"ע בבית-יוסף דמתרין זה⁽¹⁾, וכן ה"ט"ו והקראי חתרו לנשב אמאי אגלין להקל בה⁽²⁾, והנה טעם המהמר שטתם בזה, משום דכריין והראיש והתמפ"ס סתמו בזה ולא הלך, אכן לענינת דשתי לאו רצה היא, דסמם שחורות לא משקעו פלל שפשוטי חיים אלא דשחורות מאתמול, ובכ"כ דובי"כ, כ"ן, בין והם לא הקלו כפרוש, ומצינו לכמה ראשונים קפאי דקמאי שיש להמיר בזה, אין להקל בזה, הדי' תרי"ץ גיאת וכן משמע מהרמב"ם שנקאל וכן פתב המאור והחוכא דכ"ריו גם בשביל-הלקט והמסור והואר ורוע והר"ן, עין שם דכ"ריו כלם עשקטו דאין להקל פי אם בדשחורו משבדי-ס'טוב דתני לה רק דחוי מעשאר ולא שקמה דחיי, ולא באשחורו כיוס-טוב: * הואיל והם נשנים על-גב שנים ואיין בכלל הדס שוטה, עין בכדורי-עקב שפטה על זה, הא מכל מקום אינו בכלל עבת האמיר בתורה והוא דוקא פת תלקא סדפי: וצ"ע שם שהוכיח דאף אלו המקלים בשעת הרחוק הוא דוקא בתרי וחד אבל על תרי ותרי אין לנו שום קמך, אם לא דנסמך על דעה בעל השלמה שמתיר בשעת הרחוק לברך על שלשה מינים, והנה בלאו הכי ששל הפוסקים חולקים עליה, ככל מקום בלאו הכי לא שזך אצלונו טעם זה, בין שגדלים אצלונו הדסים נאים של שלשה על שלשה; ואף שבת"מ שכותב-יעקב דעה לפסלם מטעם מרכבים⁽³⁾, כ"ך חלקו עליה בתשובת חכם צבי⁽⁴⁾ ופנים מאירות⁽⁵⁾, והיו עמם, וכ"ך פשט המנהג עמה בכל מקום להכשירם שדוע הוא שאינם מרכבים, וכ"ן שיוכל לקום המצות באלו, אפלו אין בעיר מהם רק אהד, לא מקרי זה שעת הרחוק לברך על שלשה מינים בלא הדס פשור, ולכן אשרי הקנה לו אפלו רק הדס אהד של שלשה על שלשה והשלים בשנים בדיים

(ד) שוטה, עין בתשובת חכם צבי סימן קסא, תהרסים הנמצאים באמסטורפו ובהמבורג קלתא תלקא בחד קנא קשרות ומצוה מן המבחר לקנותם בדמים זקרים, תלא פתשבת-יעקב שכתב שהם מוכבות, ואוחס הבאים מן איטליא הם פסולים, ע"ש, וצ"ע פתשבת-יעקב ח"ב סימן כת, וב"ש בתשובת פנים מאירות סימן ט, וכתב: הלוקח אצל הדסים הלחים העומדים תלקא בחד קנא עולו הדס נכש המבאים מאיטליא כ"ך לצאת דעת ספר שבת-יעקב עובדים בכל-תוסין, ע"ש: (ט) שלשה, עין ט"ו שהעלה לדין שהרס שלנו שנים ע"ג שנים אם נשר א' מן שער הדס צע"ל עבת דתני ג"ט, פסול לתרין, ולקראיש אם נפסקו בי מן רב שעור זה או פסול, וצריך לזהר בזה, דהרבה פעמים נשורים הרבה עלים מההרס ואינם משוימים ע"י, צ"כ"ל, וכתב עליה דצ"ח לראות שיהיה דרך גרוילם, ע"ש:

באר היטב

דכ"ר מ"ח"ב סימן קה"ח, ע"ש, ומיש בה"ש בשם הפמ"א ש"ע"ר על כל תוסין, ע"ש שלא כ"כ דלכ"פ דלכ"פ (הרצה שהוא ט"ס ר"ל דלכ"פ דלכ"פ א"י אהד, ו"ל דאפלו לדכ"פ לא אקרין האי לחודה קאי אלא עובר על בית מקראותא קאיתו מינו אפלו נתפס לוי, ע"ש, וצ"ע פתשבת שבח"י ח"ב סימן כח שהבא דברי הח"צ וכ' שאין דב"ח מנחמים ונערך קמ"ש בחלק א שטח"ו הקאין מוכרש שפי"א לא רצה לשנות המנהג ק"ל, אף לנכון להם תבנים לשנים, וחד קמת ג"כ דלא ישפיר עבר דאיקא נוצת היראים בכל תוכיף (רנע"ד דלא שתי קנה נכח היראים פון דלא מנבר שוני רק התרעיים, מאן מפס לומר שזו אינו מינו) וגם בשו"ת פמ"א סימן ט מפסקי, וצ"ע במג"א סימן תקנא ט"ח כו דכ"פ קנה לזו מכהן לצאת רק בפתור אתה שהיא נכ"י ע"פ תרין, וכ"י ק"ל קענו תליצת שחוקים לאטר בשפאל ובקמק, ס"ס מי דומקי קל נח כור, ע"ש, ומיש רצה מקולצה צ"ע, וצ"ע בספרי שרית בית-אפרים סימן א ובט"ו לעיל סימן דה, וצ"ע במו"ד וקעניעה שקבת וכ"י פדס אין סתקב פוקל ק"ל כון דלא מנבר השור, ע"ש, דכ"פ צ"ע, וצ"ע במח"ב שהביא מתשובת רמ"א סימן ק"ה, וכתב מח"ב דאם הוא דואי ברכב יש לפסל, ע"ש, וגם לטעם הקביש פסיל אהדנו ברכב משום שצ"ע בו עברה יש לפסל כאן דקמא ברכב כאלון טאלל, זה הואת דכענינים שלו גדולים קתה וכמ"ל מפרקי השבויי בזה:

דבעיני נעדי חיים את ע"י: [מ] שוטה, עב"ט, ומיש ואתן הבאים מאיטליא הם פסולים ר"ל שקח"צ כ"כ כלפי מ"ש השבוי שאין לברך על תבנים הנמצאים בגרא (והם ג"כ נמצאים באמסטורפו והקטביה) לצאת בהם ממש מרכבים, לפי שבישנים הבאים מאיטליא קטנים ונגלים ובתנאים משובים בארץ וגם נמצא קצת גרעינים גדולים ולכן יש לברך על התבנים שהנני שפכתיים ספרותי וכל שפתיי הם זקוקים יוצאים עליי, ובארתי ג"כ בנת כסף שלם נמצא תבנים הגדולים אפסיה להטיר ולצאת באלו כור, ע"ש, רמ"י ספ"ה ח"צ ונחפך הוא דאלו שקאים ממתק הנה מאיטליא פסולים, אם לא נקטוק חפן שאיני למצא מאינו תפשרים, ע"ש, וצ"ע בספרי בית-אפרים על טרמות הרצה ברבי סימן לה כהרש אפלו כטרפא דאשא, שהבאת שם דברי סדוקי ברוך וסמתי עליי, ובארתי ג"כ בנת כסף שרית בית-אפרים חלק יורד סימן ז' וצ"ע הבאתי הכר הח"צ הנ"ל והמתי על הכפות-המרים שרוצה להצמיס בוכרי הראיש ולפרש הגלה א' וטענה לא הר הדס שוטה ו"א דבבאר דרוקא עמידה הגי בעגל בעיני, והבאתי שם דברי התמים דכעין דקומי באתי עגל אלא שעלה א' ברכב על שפנים ושהיא משפוט קתה לר"ה' ומהו עבת הקרא, ע"ש שפרכתי שפרכתי יל ללעב בנחל"ט ב' כ' שיתר מה להם לחש שיעבדו על בית לכה קצת גדולים שהבא רואיש דמוכח דלכ"פ (הרצה שהוא ט"ס ר"ל דלכ"פ דלכ"פ א"י אהד, ו"ל דאפלו לדכ"פ לא אקרין האי לחודה קאי אלא עובר על בית, ע"ש) דלולב דרך אגד עובר על בית מקראותא קאיתו מינו אפלו נתפס לוי, ע"ש, וצ"ע פתשבת שבח"י ח"ב סימן כח שהבא דברי הח"צ וכ' שאין דב"ח מנחמים ונערך קמ"ש בחלק א שטח"ו הקאין מוכרש שפי"א לא רצה לשנות המנהג ק"ל, אף לנכון להם תבנים לשנים, וחד קמת ג"כ דלא ישפיר עבר דאיקא נוצת היראים בכל תוכיף (רנע"ד דלא שתי קנה נכח היראים פון דלא מנבר שוני רק התרעיים, מאן מפס לומר שזו אינו מינו) וגם בשו"ת פמ"א סימן ט מפסקי, וצ"ע במג"א סימן תקנא ט"ח כו דכ"פ קנה לזו מכהן לצאת רק בפתור אתה שהיא נכ"י ע"פ תרין, וכ"י ק"ל קענו תליצת שחוקים לאטר בשפאל ובקמק, ס"ס מי דומקי קל נח כור, ע"ש, ומיש רצה מקולצה צ"ע, וצ"ע בספרי שרית בית-אפרים סימן א ובט"ו לעיל סימן דה, וצ"ע במו"ד וקעניעה שקבת וכ"י פדס אין סתקב פוקל ק"ל כון דלא מנבר השור, ע"ש, דכ"פ צ"ע, וצ"ע במח"ב שהביא מתשובת רמ"א סימן ק"ה, וכתב מח"ב דאם הוא דואי ברכב יש לפסל, ע"ש, וגם לטעם הקביש פסיל אהדנו ברכב משום שצ"ע בו עברה יש לפסל כאן דקמא ברכב כאלון טאלל, זה הואת דכענינים שלו גדולים קתה וכמ"ל מפרקי השבויי בזה:

משנה ברורה

לזה (י) בעגול אהד⁽¹⁾, שאין אהד נמוך מתכרי אף-על-פי שקל אהד דצקצק⁽²⁾: **(יא) למעלה מהם, אי (א) למטה מהם: (יב) נקרא הדס שוטה, מפני שאין צליו הולכין בעבור אלא משבשין כשוטה⁽³⁾: (יג) אפלו בשעת הרחוק, שאינו בכלל הדס קלל, (יד) ופסול אפלו בישאר גמיר, וכן אם היו שנים זה על-גב זה, ב"פן אין זה בכלל עבת האמיר בתורה: (יד) דכשור, ועל-כן נהגין וכו'.** ורצה לומר, דסומכין על אותו מאן דאמר דמכשירי בתרי וחד, (יז) והוא הדין בתרי על-גבי תרי: **(טו) ולכן נהגו להקל וכו'.** עין בבאור הנ"ר ובשאריו אחרונים שכלם פקפקו מאד על המנהג שהוא, שאין להם שום טוד, לא בתרי וחד ולא בתרי על-גבי תרי, והקמ"א דסק רק לזכר המנהג, ולכן הניח לדבר זה: וצ"ח למצא עבות בדין דהנין שלשה זלין בשנה בקל הן נחן, וצ"ע לקמן בענין ה' קמת הסמי' אדם, דבתור אלו הנבשים שפכתיים עם האחרונים, בדיק נמצא אהד למאה שניש בו שלשה בקן (יז) אהד, ולכן אין להם מוקח בשרות עד שישפם כחמין ירבה איהם⁽⁴⁾, (טו) ואם לא ימצא יל בלא ברכיה⁽⁵⁾, עין שם: ד' **(טו) ונשרו מהם עד וכו'.** הנינו אפלו הנה בקל אך הדסים בן: **(יז) אפלו נשרו רבן.** הנינו דנשאר שלשה, צ"ע עבת קרינא בה, אכל אם נשארו רק שנים פסול: דאף דכהרס שניש בו שלשה בקן אהד ונשר אהד מקל הן ונשאר רק שנים, הסמימו כמה אחרונים להכשירם⁽⁶⁾, (טו) שם שאני שנשפתי על-כ"פ פנים רב הן רבן בקלו, מה שאין בן הכא שנשרו רבם, בעיני על-כל-פנים שישפתי שער עבת, הצל-ג"ח נחל

שער הציון

(1) פוסקים: (א) לבוש, וכן קמת הריטב"א: (ב) בית-יוסף סוף הסימן: (ג) עין בבית-יעקב דמתפלא דאין לזה שום מקור להקל אף לאותו מאן דאמר: (ד) ורצה לומר, כלם בשנה: (ט) עוד כתב שם: הרבה מן פוסקים ראשונים סבירא להו דאסור להוסיף מה שאינו עבת⁽⁸⁾ ועובר על כל תוסין, אכן טובי תניא קצתה ובר שחושש שאינו בכלל הדס, שאמר: אם הוא הדס אצא בו ואם לאו יקנה בצדק, ואז אינו בכל תוסין, כמו בשגי ויגות מפליק⁽¹⁹⁾: (טו) ב"ח ופר"שה, וכן משמע בריטב"א:

הלכות לולב סימן תרמו

ביאורים ומוספים

אין נפגשים בידוט מקיף ממש, אלא פחות מזה משהו, מ"מ כשר. ולכן אף אם מסופק האם שורשי ההדס נפגשים ממש בשוה, דעת הגרי"ג קרליץ (ארבעת המינים למהדרין עמ' קפא הע' כב) שנחשב להדס משולש, אמנם הגרי"ו החמיר בספק (ארבעת המינים למהדרין שם). דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות שם) שלכתחילה יש לראות שיהיו שורשי העלים בשוה בחוט המקיף, אבל בדיעבד אפשר להקל אם אכן נראה לעין שהוא משולש, גב כשאין שוין בשורשי העלים עצמן, אלא כשיש חוט המקיף על ידי הבליטה שבבד, כיון שעל כל פנים יש להם שייכות זה לזה.

דעת הגרי"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשנ"ג, דיני הדס אות ב) שאף לכתחילה אין צריך שיהיה משולש בחוט המקיף את שורשי העלים, אלא די אם במראית העין נראה משולש, וטעמו, שכיון שנראה משולש על כן אינו בכלל הדס שוטה וכשר. וכן הגרש"ז אויערבך (מעריב שלמה עמ' צא, הליכות שלמה סוכות פ"י ארחות הלכה הע' 43) היה בודק את ההדסים ממרחק קצת, ולא מוד בוקדוק בקו אחד, שסבר שעיקר השילוש תלוי במראה, אלא שקשה למסור כללים בזה, ולכן לרבים הורה לדקדק על קו שוה.

14) ומה נחשב לשורש העלים, ביאר הגרי"ה קניבסקי (בשרות ארבעת המינים עמ' פו) שיש עוקץ המחובר את העלה לענף, ובסיסו של העוקץ במקום חיבורו לענף תופס שטח מסוים על גבי הענף, ואב הוא מכון בשלשת העלים הרי זה משולש.

ומה שמצוי לפעמים שיש בליטה קטנה הסמוכה לשורש העלה (הנקרא 'ניצן'), דעת הגרי"ח קניבסקי (כשרות ארבעת המינים עמ' פח) שיתכן שאף בליטה זו נחשבת לחלק משורש העלה, ואם הבליטות נפגשות, נחשב ההדס למשולש.

[משנ"ב סי' יב]

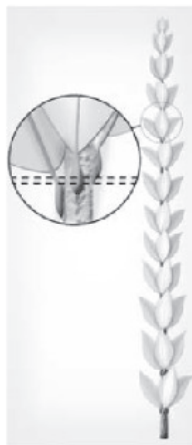
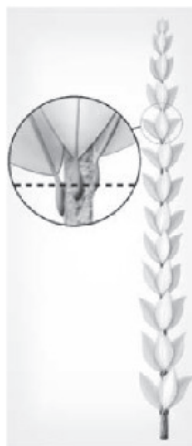
מפני שאין עליו חלקין כסדר אלא משפשיץ כשטוחה¹⁵.

15) ובאורך ורוחב עלי ההדס לא כתב המשני"ב שישור. אכן, אם עלי ההדס ארוכים ורחבים יותר מדאי, הביא בספר חיים וברכה (אות נה) שדעת הבה"ג (הלכות לולב) שהוא בכלל הדס שוטה, וכן כתב בפירוש רב האי גאון על המשניות (עוקצין פ"ג מ"ד), וכן מסקנת השדי המד (מערכת הלמיד כלל קמא אות מד), ושיעור גדלם, כתב בהגהות הרי"ש מקיודאן (על הבה"ג שם) שלא יהיו יותר מהפרק העליון של האגודל. והמהרש"ם (מילוי דעת יריד הלכות טריפות סי' לה סי' כד) כתב שאם גדול העלים רק כציפורן האגודל הם כשרים למצוה, אבל עלים שגודלם כשתי ציפורני האגודל יש לפקפק אם הם כשרים, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה סוכות פ"י סי' א) שלכתחילה יש להדר שלא יהא אורך ורוחב עלי ההדס יותר מציפורן האגודל. [וברשימות שרשם לעצמו כתב שאורך העלים לא יהיה יותר מ- 2 ס"מ].

מאדך, כתב בשו"ת תשובות והנהגות (חי' סי' שיב) ששמע בשם החזו"א והגרי"ו מבריסק שגם לדעת הבה"ג, רק הדס שעליו רחבים ומשונים פסול, אבל אם העלים רחבים קצת אין קפידא.

[משנ"ב סי' טו]

עד שישרם כחמין ויבדק אותם¹⁶, ואם לא ימצא ישל בלא ברכה¹⁷. המשך במילואים עמוד 75

[משנ"ב סי' י]

קעגול אקדי¹¹, שאין אקד גמול
מקברו אף יצליפי שקל אקד
קצקצו¹⁴.

19) כוה א

אכן, בגדר הדברים, הביא בספר חדושים וביאורים (סוכה סי' ה) בשם החזו"א, שכל שקו אופקי נפגש בכל שלשת השורשים [חוט המקיף] נחשב ההדס למשולש, גם אם בשורש אחד הקו נפגש בחלקו העליון ובאחר בחלקו התחתון כוה א:

וכן אמר הגרי"ה סאלוויצקי (ארבעת המינים למהדרין עמ' קפא) שאביו הרב מבריסק אמר בשם אביו רבי חיים סאלוויצקי, שאם שלושת השורשים נפגשים הרי זה נחשב למשולש, וכן כתבו הגרי"י קניבסקי (קהלות יעקב סוכה סי' כו) והגרש"ז אויערבך (בהסבמתו לספר ארבעת המינים), וביאר הגרי"ג קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רפח) שהקו צריך לפגוש בהיקף אחד את כל שלשת השורשים, אבל אם שורש עלה אחד נפגש עם שורש עלה השני, וכן שורש עלה השני נפגש עם שורש עלה השלישי, אבל שרשי העלים הראשון ושלישי אינם נפגשים כוה א, אין זה נחשב משולש, אכן בשעת הדחק יש להקל, כיון שעל כל פנים יש להם שייכות זה לזה [דרך העלה השני]. וראה בהע' הבאה מה נחשב שורש העלים.

עד כתב החדושים וביאורים (שם) בשם החזו"א, שבלשון הזה אמר החזו"א לא שזה השיעור, אלא שזה וראוי שפיר דמוי. וכן דעת הגרי"ח קניבסקי (יבקש תורה, ארבעת המינים עמ' 28) שמדויק דברי החזו"א משמע שאפילו אם

מילואים הלכות לולב סימן תרמו המשך מעמוד 226

ומשמע שאין דוחי כלל בין לקולא ובין לחומרא, אלא שאחר כך הביאה הגמ' שרבי ירמיה הסתפק האם אין דוחי כלל בין לקולא ובין לחומרא או שרק לחומרא אין דוחי ולא לקולא, וכיון שכן אין מניחים את פשיטותו של רב פפא והולכים אחר ספיקו של רבי ירמיה.

הגרי"א (שם ד"ה או שליקטן) תירץ, שמבואר בסוגיא (שם) שאם מחמירים בנראה ונדחה שנחשב דוחי, הוא הדין שנחמיר גם בדיחי מעיקרו, שהרי הטעם לאסור דוחי במצות הוא משום שמדמים מצות לקדשים, ובקדשים הרי יש דוחי בין בנראה ונדחה ובין בדיחי מעיקרא, וכיון שלמסקנת הגמ' נפשט שבמצות דוחי מעיקרא אינו דוחי אף לקולא, ממילא אין דומה דוחי במצות לדוחי בקדשים, שהרי בקדשים דוחי מעיקרא נחשב דוחי, לכן גם בנראה ונדחה פוסקים לקולא שאינו דוחי.

[ביה"ל ד"ה הואיל]

ואף שקש"ו"ת שבות יעקב רצה לפסלם טעם מרובים⁽²²⁾, כבר חלקו עליו פקדונות חכם צבי⁽²³⁾ ופנים מאירות⁽²⁴⁾.

22) שכתב (ח"א סי' לח) לענין הדסים המצויים בגנות השרים שהגיע למקומו, שיש לפסלם מחשש שמא הם מורכבים, משום שדרך ההדסים הישנים שענביהם קטנים ועגולים חזמים לגרעיני הפלפלים, ואילו הדסים אלו ענביהם ארוכים וצריכים, וגם נמצאו בהם גרעינים גדולים, ולכן אין לשנות מנהג אבותינו שלא התיירו הדסים אלו, שמכך שהם לא נטעו הדסים אלו אלא הביאו יבשים מארץ מרוחקת, מוכרח שסברו שהם פסולים.

23) וכתב (סי' קסא) על דברי השבות יעקב, שכשם שאין כל מין ענבי הגפן שויים, שיש מהם ארוכים ויש מהם עגולים ושחורים ולבנים, וכן אין כל מיני התאנה שויים, שיש תאנים שחורות ויש תאנים לבנות ארוכות ועגולות, וכן כותלים ותפוחים ואתרוגים וכל מיני הפירות, כך יתכן גם בענבי ההדס שיש כמה סוגים ואין זה סימן כלל למורכב. ועוד הוסיף, שמה שהענבים הישנים קטנים ועגולים, ברור ליוצעים שהוא משום שהם נחלשים באמצע הקיץ בעודם בוסר, וההדסים שלט נגמר בישראל רק בסוף הקיץ שכבר נגמר פרוץ, ומה שכתב השבות יעקב שבדורות שלפנינו לא השתמשו בהם שהרי לא נטעו אותם, כתב החכם צבי שכל הזמן מתחדשים סוגי פירות וירקות שונים שלא שערום אבותינו, ואם כן יתכן שלא ידעו כיצד לגדלם, ועוד שיתכן שלא היתה בידם אפשרות לרכוש הדסים אלו שמלו רק בחצרות השרים.

24) שכתב (סי' ט) על אלו שחששו לשבות יעקב שהדסים מורכבים, שגם אם רוצים להוסיף עוד הדסים מחשש שמא הראשונים מורכבים, יש לחוש יותר לאיסור 'בל תוסיף' מאשר לחשש מורכב, ואף אין מועיל התנאי שאוגרם לנה.

[משנ"ב סי' קיז]

הספימו פנה אחרונים להקשר⁽²⁵⁾.

25) וכמבואר להלן (סי' יח), שבמקום הדחק יש לסמוך על שיטה זו.

16) ובאר הח"י אדם (כלל קנ"א, שהיא מקור דברי המשנ"ב) שעל ידי כך יוכל לבדוקם האם משולשים הם.

17) אכן, לענין הדס שוטה, פסק לקמן (סי' תרמט סי' נג) שפסול שהוא מחמת שאינו מין כגון הדס שוטה, פסול אפילו בשעת הדחק, משום שיבואו לטעות לצאת בהן תמיד, וכאן מדובר בהדס שעליו הם שנים על גבי שנים שהרמ"א הכשירם.

[שעה"צ סי' קיט]

דאסור להוסיף מה שאינו צ"ב⁽¹⁸⁾ וכו', כמו בקשרי זוגות קפלין⁽¹⁹⁾.

18) ובשו"ע לקמן (סי' תרנא ט"ז) הביא שתי דעות בזה: הדעה הראשונה סבורה שאסור להניח הדס שוטה בלולב אפילו נספ על השלשה הכשרים, ובאר המשנ"ב שם (סי' ס) משום שנחשב למין אחר ועובר על 'בל תוסיף', אמנם הביא שם השר"ע שיש מתיירי, ובאר המשנ"ב (שם) טעמם, משום שסוברים שהדס שוטה אינו מין אחר, שהרי הדס זה גדל בערוגה אחת ובענף אחד יחד עם ההדסים המשולשים, אלא שהתורה פסלתו, ולפיכך אין בזה משום 'בל תוסיף'. והסיק המשנ"ב (שם) שכשאוגרם מן הנכון שלא לחשוב שאוגרם לשם מצוה, אלא לנוי בעלמא.

19) שדעת השר"ע לעיל (סי' לד סי"ב) לגבי מחלוקת רש"י ורמב"ם תם בסדר הנחת פרשיות התפילין, שירא שמים יצא ידי שתי השיטות, ויעשה שני זוגות תפילין ויניח את שניהם יחד, וכדי לצאת מחשש 'בל תוסיף' יכיון בהנחתם שבאותו שהוא אליבא דהלכתא יצא ידי חובתו, והשני הוא כרצונות בעלמא.

[ביה"ל ד"ה ענב]

ועין בביה"ד יוסף ד'טתבין ויה⁽²⁰⁾.

20) שכתב (בסוף הסי' ד"ה וראיתי), שכל שיש בידו לתקן אינו נחשב דוחי, וכאן אם היה לו הדס אחר, הרי הדין הוא שיכול ללקט את הענבים לאכילה, ולכן נחשב שבידו לתקן, ואף אם השחירו כיום טוב יכול לתקנם וכשר.

והקשה האור שמח (פ"ח מהל' לולב ה"ה ד"ה ומה שכתב) שכיון שבעת כניסת יום טוב היו הענבים ירוקים ונחשבו כמין ההדס ובטלים לגוף ההדס, אם כן הרי זה דומה למי שתלה אפרסקים ורימונים בסכך, שהוקצו למצותם כמו הסוכה, והוא הדין שהענבים בטלים להדס והוקצו למצות הלולב, ולפי זה לא יהיה רשאי ללקטם אפילו לאכילה, ובשו"ת שבט הלי (ח"ה סי' קמב סי' ו) תירץ, ששונה דין ענבי ההדס מדין התולה אפרסקים ורימונים בסכך, משום שהאפרסקים והרימונים ניתלו לתועלת נ"י הסוכה ולכן בטלים הם למצות הסוכה ולסכך, מה שאין כן ענבים שבהדס אפילו אם הם ירוקים, מי"מ אין להם שום שיכות למצות ההדס, ואף על פי שבטלים להדס אינם מוקצים למצותם, משום שאינם בטלים למצוה.

[ביה"ל שם]

וכן הסי' והגרי"א תתרו לישב אמאי אזלין להקל בזה⁽²¹⁾.

21) שהט"ז (סי' ו) תירץ, שהגמ' (סוכה לג, א) בתחילה הביאה את דעת רב פפא הסובר שאין דוחי אצל מצות וורק בקרבן יש דחיין.

